

Fertilitetsdagen i Huskvarna 31 maj 2006

Cirka 75 personer kom till Swedish Meats Fertilitetsdag. Både nystartare och producenter med många års erfarenhet av lammproduktion var åhörare. Föreläsare var Lennart Söderquist från SLU, Uppsala samt Ulrika König, Fårhälsovården i Skara.

Baggen är halva flocken!

Lennart Söderquist tryckte på baggens betydelse i besättningen. Könsorganens utseende och funktion beskrevs. Visste du att spermier som skall befrukta ägget vid betäckningen produceras cirka två månader före "användning". Det räcker alltså inte att ta fram och putsa baggen veckan innan betäckning! Det är baggens kondition och miljö två månader innan betäckningen som måste vara optimala!

Lennart uppmanade besökarna att göra en noggrann besiktning av baggen före insättning i avel eller vid försäljning för att:

- minimera risken att använda en bagge med nedsatt fruktsamhet
- förbättra beslutsunderlaget vid selektion av baggar

Vid besiktning av en bagge görs en allmän hälsoundersökning dvs kontroll att baggen är vid god hälsa och i god kondition. Hullkontroll och kontroll av tänder, ögon, leder, ben, klövar och gång skall också genomföras. Förutom den allmänna hälsoundersökningen så bör man även göra en andrologisk undersökning dvs undersöka de hanliga könsorganen. Börja med att sätta baggen på ändan och undersöka baggens förhudsöppning och penis! Detta för att upptäcka ev skador eller onormala tillstånd som kan sätta ned fruktsamheten. Gå vidare och studera,

mät, känn och kläm på pungen och bitestiklar.

Lennarts 5 kom ihåg:

1. Det måste finnas två testiklar
2. Testiklarna skall vara lika stora
3. Testiklarna skall vara fritt förskjutbara
4. Testiklarna ska ha normal konsistens
5. Tydlig bitestikelsvans som går att känna (sitter som en liten tummetott ner till på testikeln)

Och till sist mät pungomkretsen! Det finns ett högt samband mellan pungomkrets och tidig könsmognad hos baggen samt ett samband med mängden normala spermier som produceras. Arvbarheten för pungomkrets är dessutom hög. Ju mindre pungomkrets desto högre andel onormala spermier. Tackor efter baggar med stor pungomkrets blir dessutom tidigare könsmogna!

Lennarts rekommendation för bagganvändning:

- 1 bagglamm till cirka 20-25 tackor
- 1 äldre bagge till cirka 40-50 tackor eller 20-30 synkroniserade tackor

Tackorna måste vara friska och i god kondition

Ulrika König, fårhälsoveterinär, pratade om vikten av att tackorna är friska och i bra hull när det är dags för betäckning. Juvet- och klövhälsa diskuterades. Ulrika var mycket tydlig med att tackor som haft juverinflammation skall slås ut!

Lammen bör vänjas av från tackan minst 2 månader före planerad betäckning. För att få en snabb sinläggning och undvika störningar i juvet får tackorna halm att äta i 2 dygn. Lammen måste väga 12-15 kg för att klara av att skiljas från tackan.

Fördelar med tidig sinläggning:

- Bästa betet kan användas till lammen
- Parasitstatus för lammen kan bättre kontrolleras och styras
- Tjuvbetäckningar undviks
- Återhämningsperiod för tackorna

Rundsmörjning av baggar och tackor i god tid före betäckning.

- Hullkontroll (ca 4 år lagom i skala 1-5 på baggen och tackorna skall vara 3-4)
- Klippning och eventuell avlusning

Lennart Söderquist från SLU i Uppsala är en av de mest kunniga personerna i landet vad gäller fårens fertilitet. I Huskvarna föreläste han om semin på får.

- Eventuellt avmaskning/träckprovskontroll
- Klövkontroll och verkning vid behov
- Eventuellt flushing

Flushing görs för att höja antalet lamm, genom att ge tackorna extra foder i form av kraftfoder eller ett mycket bra bete ca 3 veckor innan planerad betäckning. Tänk på att ungtackor måste ha nått 60-70 % av sin vuxenvikt dvs ca 38-45 kg vid betäckning. Levandevikten bör ha stigit till 80 % före lamning och 100 % vid avvänjning. Ungtackorna måste alltså hela tiden få extra foder så att de har näring att växa själva!

Ett annat observandum är klövar och klövhälsa. Vi är generellt alldeles för dåliga på att verka klövarna regelbundet på tackor och baggar. Detta i sin tur kan skapa inkörspor för klövspalteksm och klövröta.

Vikten av karantän vid inköp av djur diskuterades. Så här gör du för att stoppa smittan (parasiter eller klövproblem):

- Håll djuren separat i minst tre veckor i särskilt utrymme alt eget bete
- Fotbad! (Rena klövar före badet, de ska sedan stå i zinksulfat lösning i minst 5 minuter, sedan stå torrt efter badet i 30-60 min)
- Avmaskning med Ivomec (ge djuren rätt dos – väg djuren, placera maskmedlet rätt i munnen, använd kalibre-

Fårhälsöveterinär Ulrika König från Fårhälsövården belyste vikten av en bra juver- och klövbälsa.

rade verktyg, nytt rent bete vid betesgång)

Semin (AI)

Lennart Söderquist belyste för- och nackdelar med AI (artificiell insemination). Seminverksamheten regleras av SJV's författning. Bl a måste man ha genomgått en av SJV godkänd seminkurs och erhållit tillstånd av SJV att bedriva seminverksamhet. I dagsläget sker ingen seminverksamhet i Sverige på får.

Fördelar med AI

- + Snabbare avelsframsteg

- + Möjliggör avkommeprövning av handjur
- + Minskad risk för överföring av betäckningsöverförda infektioner
- + Minskad risk för djurkontakt mellan besättningar både nationellt och internationellt
- + Överbrygger geografiska och tidsmässiga begränsningar
- + Kontinuerlig bedömning av spermakvaliteten

Nackdelar med AI

- Kräver noggrann brunstkontroll=extra arbete (utbildning och erfarenhet)
- Risk för spridning av ogynnsamma anlag (registrering av missbildningar)
- Risk att avelsbasen smalnar av (inavelsriskavelsplan)
- Lägre dräktighetsresultat med fryst sperma (gäller ej nöt)

Brunstsynchronisering

Oavsett om man har naturlig betäckning med bagge eller skall seminera tackorna så är det lämpligt/nödvändigt med en brunstsynchronisering av tackorna. Det finns två vägar för att synka sina tackor: hormoner alt med bagge. Beträffande hormoner är detta inte tillåtet i Sverige just nu eftersom det preparat som har använts har en karenstid som överstiger 15 dagar pga preparatet inte har en egen registrering för får. Detta kommer even-

tuellt att omprövas och preparatet blir då åter tillåtet.

Brunstsynchronisering med bagge

- Tackorna skall vara skilda från baggar, även bagglamm, under minst 1 månad
- Synchroniseringen måste ske före normal betäckningssäsong
- Ca 3 veckor före önskad brunsttopp släpps tackorna in i ett trångt utrymme tillsammans med minst 1 bagge (äldre, erfaren och aktiv) per 20-50 tackor
- Baggen går med tackorna 1-2 dagar
- Vid seminering börjar brunstkontrollen dag 16-17
- Seminera alt betäck brunstiga tackor dag 21 och 22
- En ny brunsttopp kommer ca en vecka efter den första
- Låt det gå minst 5 dagar innan seminerade tackor får gå ihop med bagge

Bra och lärarik dag

Jag tror att alla som närvarade var mycket nöjda med dagen och de otroligt kunniga föreläsarna. En spännande nyhet på Hotell Winn där vi befann oss var mjukglassmaskinen där alla fick skapa sin egen efterrätt. Mums!

Text och foto: Elisabeth Svensson

Det finns ett mycket stort intresse bland fårägarna för att lära sig mer om fårens fertilitet.